

PBL kompetens

PBL webbutbildningar

Handledarmaterial Översiktsplan och kulturvärden

Innehållsförteckning

Avsnittets innehåll och upplägg	3
Avsnittets olika delar	3
Att tänka på när ni planerar utbildningen.....	4
Övningar att arbeta när ni ser avsnittet.....	4
Efter: Kulturvärden i den översiktliga planeringen.....	4
Tänkbara samtalspunkter:.....	4
Exempel underlag kulturmiljö	5
Fråga: Vilket underlag har ni och vilket behöver ni?.....	5
Till kursledaren:.....	5
Tänkbara diskussionspunkter:.....	5
Fråga: Vilka aspekter av kulturvärden tar ni upp i er miljöbedömning?.....	5
Till kursledaren:.....	5
Tänkbara diskussionspunkter:.....	5
Efter filmen - Riksintressen	6
Tänkbara diskussionspunkter:.....	6

Avsnittets innehåll och upplägg

Kulturvärden är enligt PBL ett allmänt intresse som ska behandlas i översiktsplanen. I översiktsplanen ska kommunen redovisa sin syn på hur den byggda miljön ska användas, utvecklas och bevaras. I avsnittet fokuseras främst på hur kommunen kan tydliggöra och förhålla sig till kulturvärdena i hela kommunen. I avsnittet ges också ett antal exempel på hur kulturmiljöunderlag kan utformas för att vara ett stöd i översiktsplanarbetet.

Avsnittets olika delar

00:00 Intro

00:13 Kulturvärden i den översiktliga planeringen

Samtal om vilka krav PBL ställer på att kommunen förhåller sig till kulturvärdena i översiktsplanen. Utifrån europeiska landskapskonventionen diskuteras vikten av att tydliggöra kulturvärdena i hela kommunen. Där betonas att översiktsplanen ska vara strategisk och vikten av att identifiera de värden och egenskaper medborgarna värdesätter och förhålla sig till hur dessa kan tas tillvara i en förändringssituation.

05:34 Underlag krävs och behövs

Samtal om behovet av ett kulturmiljöunderlag, olika typer av underlag och hur man kan tänka när de ska tas fram.

09:02 Film. Hur har Mölndal kommun arbeta med kulturmiljöunderlag i den översiktliga planeringen

Intervju med Ulla Hasselqvist, stadsantikvarie Mölndals kommun.

12:45 Exempel underlag kulturmiljö

Här ges under fem olika rubriker exempel på hur man kan arbeta med kulturmiljöunderlag i förhållande till översiktsplanen och hur dessa kan integreras i översiktsplanen.

Zooma utifrån och in

Här tas exemplet från Tidaholm där man utgår ifrån en övergripande karaktärisering av landskapet och utifrån det formulerar fyra berättelser som de olika kulturmiljöerna kopplas till. [Länk](#)

14:23 Tydliggör karaktär och värden

I Höganäs kulturmiljöwebb har en checklista använts för att tydliggöra bebyggelsens karaktärsdrag. Det ges en tydlig vägledning som är användbar såväl på områdesnivå som i det enskilda bygglovsärendet. [Länk](#)

15:42 Skapa förutsägbarhet

Utifrån exemplet Tidaholm beskrivs hur kommunen genom att analysera kulturvärdena kan ange tydligt formulerade förhållningssätt och därmed skapa en förutsägbarhet.

16:31 Sätt att analysera

Som ett sätt att analysera ett områdes värden ges ett exempel från Falköping. Analysen bygger på en bedömning av olika delområdets känslighet respektive tåligghet och utifrån detta formuleras olika riktlinjer. [Länk](#)

17:44 *Arbeta in kulturmiljön i Öp*

Hur kulturmiljöunderlaget kan inarbetas i översiktsplanen demonstreras utifrån Jönköpings digitala översiktsplan och dess markanvändningskarta. [Länk](#)

19:38 Fråga

På en frågeplatta vissas texten: Vilket underlag har ni och vilket behöver ni?

19:43 Miljöbedömning

I samtalet konstateras det att en miljöbedömning även ska omfatta konsekvenserna för kulturvärdena och kulturmiljön. Där diskuteras även hur det material som tagits fram i miljöbedömningen av översiktsplanen kan nyttiggöras vid miljöbedömningen av detaljplaner.

21:34 Fråga

På en frågeplatta vissas texten: Vilka aspekter av kulturvärden tar ni upp i er miljöbedömning?

21:40 Riksintressen

Huvudbudskapet i samtalet är att har kommunen på ett seriöst sätt förhållit sig till kulturvärdena i översiktsplanen, så har frågan om riksintressen också hanterats. Har kommunerna tydligt förhållit sig till riksintressena i översiktsplanen och beskrivit vilka värden och kvaliteter de avser att värna, och länsstyrelsen har accepterat kommunens bedömningar, bör kommunen också kunna lita på att intentionerna i översiktsplanen kan genomföras.

23:06 Avslutning

Att tänka på när ni planerar utbildningen

I utbildningen är det lika viktigt att se avsnitten som att samtala om de frågor och exempel som handledarmaterialet tar upp. I utbildningen finns två frågeplattor inlagda. Genom att pausa där ges utrymme att diskutera olika frågor kopplade till det som nyss tagits upp. Det finns även möjlighet att pausa filmen på andra ställen. Nedan lämnas några förslag på olika ställen där det kan vara lämpligt att pausa filmen.

Frågorna är medvetet öppna och ska främst ses som en rubrik för respektive övning. Utforma övningen utifrån den tid ni har avsatt. Diskutera utifrån en eller flera av nedanstående frågor.

Komplettera gärna med egna exempel och egna frågor.

Bestäm form för diskussionen. Ska det kanske vara bikupa eller storgrupp? Tänk också i förväg igenom hur diskussionerna ska redovisas.

Övningar att arbeta när ni ser avsnittet

Efter: Kulturvärden i den översiktliga planeringen

Kommentar: Eventuellt kan det vara lämpligt att pausa efter detta avsnitt. Finns det någon kommun i länet som tydligt har förhållit sig till kulturvärdena i hela kommunen kan de få redovisa hur de har arbetat. Frågorna nedan kanske bäst lämpar sig för ett gemensamt samtal.

Tänkbara samtalspunkter:

- Hur har kommunerna förhållit sig till kravet att i översiktsplanen redovisa hur den byggda miljön ska utvecklas och bevaras?

- Tydliggör översiktsplanen kulturvärdena i hela kommunen?
- Beaktas vardagslandskapets värden?
- Används landskapskonventionens perspektiv i översiktsplanen?
- Finns det strategier för hur kommunen ska förhålla sig till kulturvärdena?
- Finns det tydliga riktlinjer och förslag till utveckling för kulturvärdena? Hur syns det i översiktsplanen, t ex i markanvändningskartan, i generella förhållningssätt?

Exempel underlag kulturmiljö

Kommentar: Eventuellt kan det vara lämpligt att pausa efter respektive exempel och diskutera hur användbar den redovisade metoden är.

Fråga: Vilket underlag har ni och vilket behöver ni?

Till kursledaren:

Övningen behöver anpassas utifrån situationen i det egna länet. Eventuellt kan det vara lämpligt att låta någon kommun redovisa hur de har arbetat med underlag. Länsstyrelsen kan också redovisa vilket underlag som finns på regional nivå och diskutera i vilken mån det är nedbrytbart till kommunal nivå.

Tänkbara diskussionspunkter:

- Vilket kulturmiljöunderlag har kommunen? Finns det annat/äldre underlag som kan aktualiseras?
- Hur väl uppfyller befintliga underlag behoven, hur fungerar de i planeringssituationen? Vad saknas?
- Vad är en rimlig ambitionsnivå?
- Hur har kulturmiljöunderlagen inarbetats i översiktsplanen? På vilket sätt?
- Kan flera kommuner samarbeta för att gemensamt ta fram ett underlag, t.ex. landskapskaraktärisering eller förhållningssätt?
- Hur kan länsstyrelsen stödja ett framtagande av kommunala underlag? Vilket underlag har länsstyrelsen som kan vara ett stöd? Finns det andra typer av underlag som lämpligen tas fram på länsnivå som t.ex. teknik- och metodstöd eller kunskapsunderlag som t ex digitalisering och rektifiering av äldre häradskartor eller motsvarande äldre småskaliga kartverk? Kan regionala kulturmiljöprogram vara ett stöd för en kommun att identifiera sin kulturmiljöprofil?

Fråga: Vilka aspekter av kulturvärden tar ni upp i er miljöbedömning?

Till kursledaren:

Finns det något exempel i länet på en kommun som på bra sätt belyst konsekvenserna för kulturmiljön i en miljöbedömning, kan det vara lämpligt att låta den kommunen redovisa hur de har arbetat. Eventuellt kan man låna en mindre bra miljöbedömning från någon kommun i ett grannlän och efter anonymisering diskutera för- och nackdelar med den.

Tänkbara diskussionspunkter:

- Vilka typer av aspekter av kulturvärden kan/är relevanta att belysa i en miljöbedömning?

Tips: Eventuellt kan det vara relevant att diskutera utifrån ledord som Höga kulturvärden – Vardagslandskapets värden, Bebyggelsestruktur, Utblickar, Sammanhang - Enskilda objekt.

En idé kan vara att ta stöd ifrån personal på länsstyrelsens naturvårdssida i övningen, vilka krav ställs utifrån naturvärden på en miljöbedömning?

Miljöbedömningen bör ses som en process där de frågor som ställs i respektive planskede bör relateras till planens detaljeringsnivå och var i planeringsprocessen olika frågor hanteras/avgörs. Att diskutera:

- Vilka aspekter på kulturmiljön bör tas upp inom ramen för miljöbedömningen av översiktsplanen och vilka aspekter bör hänskjutas till en efterföljande detaljplaneprocess?
- I vilken mån går det att utnyttja resultaten från miljöbedömningen av översiktsplanen vid en miljöbedömning av en detaljplan?
- Hur hanterar man kravet på att redovisa alternativa lokaliseringar i en detaljplaneprocess om frågan inte har hanterats i miljöbedömningen av översiktsplanen? Är det skillnad om det handlar om ett bostadsområde eller en bro?

Tips fördjupning: I ett webinarium avhandlas miljöbedömning. [Länk](#)

Efter filmen - Riksintressen

Finns det något exempel i länet på att en kommun tydligt förhållit sig till sina riksintressen, kan det vara lämpligt att låta dem redovisa.

Tänkbara diskussionspunkter:

Enligt 3 kap. 5 § PBL ska det av översiktsplanen framgå hur kommunen avser att tillgodose riksintressena.

- Vad krävs för att kommunen ska kunna förhålla sig till riksintressena i planeringsprocessen? Hur kan riksintressena bli tydligare?
- Redovisas det i översiktsplanen vilka värden och egenskaper riksintressena avser att värna?
- Framgår det av översiktsplanen hur riksintressena ska tillgodoses?
- Har riksintressena utnyttjats som en resurs i planeringen?

Boverket

Myndigheten för samhällsplanering,
byggande och boende

Box 534, 371 23 Karlskrona
Telefon: 0455-35 30 00
Webbplats: www.boverket.se